

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 03.04.2014, sp. zn. 30 Cdo 3485/2013, ECLI:CZ:NS:2014:30.CDO.3485.2013.1

Číslo: 77/2014

Právní věta:

Analogická aplikace § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) není možná v případě, kdy poškozený, proti němuž vedené trestní stíhání bylo zastaveno z důvodu jeho nepřiměřené délky, neměl možnost dosáhnout pro sebe příznivějšího výsledku trestního stíhání tím, že by navrhl jeho pokračování.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 03.04.2014

Spisová značka: 30 Cdo 3485/2013

Číslo rozhodnutí: 77

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odpovědnost státu za škodu

Předpisy: § 12 předpisu č. 82/1998Sb.
§ 9 předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

M ě s t s k ý s o u d v P r a z e n a p a d e n ý m r o z s u d k e m z e d n e 1 9 . 6 . 2 0 1 3 p o t v r d i l m e z i t í m n í r o z s u d e k O b v o d n í h o s o u d u p r o P r a h u 2 z e d n e 6 . 1 2 . 2 0 1 2 , k t e r ý m b y l o r o z h o d n u t o , ž e z á k l a d ž a l o b n í h o n á r o k u j e o p o d s t a t n ě n ý . Ž a l o b c e s e p o d a n o u ž a l o b o u d o m á h a l n á h r a d y s l u ž e b n í h o p ř í j m u , k t e r ý m u u š e l v d ů s l e d k u v ý k o n u v a z b y .

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění, že žalobce byl s účinky od 12. 2. 1999 vzat do vazby, ze které byl propuštěn dne 7. 12. 1999. Trestní stíhání žalobce bylo zahájeno sdělením obvinění ze dne 12. 2. 1999. Obžaloba byla na žalobce podána dne 12. 11. 2001. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 1. 10. 2009 bylo trestní stíhání žalobce zastaveno podle § 223 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve spojení s § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., tedy z důvodu, že tak stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. V odůvodnění usnesení se uvádí, že trestní stíhání trvá již více než 10 let, aniž by bylo ve věci vydáno meritorní rozhodnutí, a soud s poukazem na čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, publikované ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb. (dále jen „Úmluva“), přistoupil k zastavení trestního stíhání, neboť vzniklými průtahy se dostává do střetu právo a povinnost státu

na stíhání a potrestání pachatele trestné činnosti s právem obžalovaného na projednání jeho záležitosti v přiměřené lhůtě. Součástí usnesení je i poučení o tom, že proti usnesení lze podat stížnost do 3 dnů ode dne jeho oznámení, že toto právo přísluší obžalovaným a státnímu zástupci a že v trestním řízení, které bylo zastaveno z některých důvodů uvedených v § 172 odst. 2 trestního řádu, se pokračuje, prohlásí-li obžalovaný do tří dnů od doby, kdy mu bylo usnesení oznámeno, že na projednání věci trvá (§ 172 odst. 4 tr. ř.). Státní zástupce proti tomuto usnesení podal stížnost, nicméně dne 13. 12. 2010 ji vzal zpět, což Městský soud v Praze vzal usnesením ze dne 27. 12. 2010 na vědomí. Žalobci od 15. 2. 1999 do 7. 12. 1999 nenáležel služební příjem. Za období 1. 1. 1998 – 1. 1. 1999 činila jeho měsíční hrubá mzda 24 608 Kč a měsíční čistá mzda 18 522 Kč. Žalobce uplatnil mimosoudně svůj nárok dne 13. 6. 2011, žalovaná mu odmítla vyhovět.

Soud prvního stupně shledal základ nároku žalobce opodstatněným. Odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu, podle které došlo-li z určitých důvodů (neuvedených v § 12 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti /notářský řád/, dále jen „OdpŠk“) k zastavení trestního stíhání, resp. byl-li obžalovaný obžaloby zproštěn, je třeba vycházet z toho, že čin nespáchal a nemělo proti němu být trestní stíhání zahájeno. Rozhodujícím měřítkem opodstatněnosti trestního stíhání je výsledek trestního řízení. Podle § 11 odst. 3 a § 223 odst. 4 tr. ř. žalobce nemohl proti zastavení řízení nikterak brojit. Na základě výše uvedeného soud prvního stupně uzavřel, že je zde dána příčinná souvislost mezi nezákonným trestním stíháním žalobce, které bylo zastaveno, a vznikem škody.

Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Podle něj je podmínkou vzniku práva na náhradu škody v dané věci takový výsledek trestního řízení, při němž nedojde k odsouzení, respektive k pravomocnému vyslovení viny poškozeného za skutek, v souvislosti s nímž byl vzat do vazby. Těmto podmínkám odpovídá rovněž zastavení trestního stíhání. Účastníci řízení pak netvrdí a v řízení nevyšlo najevo, že by byl naplněn některý z důvodů vylučujících právo na náhradu škody uvedených v § 12 OdpŠk. Odkaz žalované na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. [28 Cdo 605/2012](#) (všechna rozhodnutí Nejvyššího soudu uvedená v tomto rozsudku jsou dostupná na www.nsoud.cz), považoval odvolací soud za nepřijatelný, protože v dané věci se jednalo o zánik trestnosti v důsledku uplynutí promlčecí doby za situace, kdy byla vina obžalovaných i všechny znaky trestného činu prokázány. Zda žalobce využil či mohl využít prostředků k prokázání své nevinny, považoval odvolací soud za právně bezvýznamné.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Za judikaturou dovolacího soudu dosud nevyřešenou považuje otázku, zda lze na trestní stíhání nahlížet jako na nezákonné v případě, kdy trestní stíhání bylo zastaveno pouze a jedině z důvodu jeho nepřiměřené délky. Podle žalované má zastavení trestního stíhání v dané věci „amnestijní rysy“ (viz čl. II rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013, č. 1/2003 Sb., o amnestii, které se taktéž týká nepřiměřené délky řízení) a žalobce mohl podle § 11 odst. 3 tr. ř. per analogiam prohlásit, že na projednání trvá (což vyplývá z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2002, sp. zn. [7 Tz 316/2001](#)), stejně jako v případě amnestie. To však neučinil, ačkoliv byl o tomto svém právu poučen. Interpretace, podle níž by obžalovaný v trestním řízení, které skončilo zastavením z důvodu nepřiměřené délky řízení podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., měl nárok na náhradu škody, zatímco obžalovaný v řízení, které bylo zastaveno proto, že trestný čin byl amnestován, nikoliv, je podle názoru žalované v rozporu s principem rovnosti zakotveným v čl. 1 a 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Jinak řečeno, interpretace směřující k tomu, že např. i z důvodu nepřiměřené délky řízení amnestovaný obžalovaný ztrácí při absenci návrhu na pokračování v řízení nenávratně (možný) status poškozeného, zatímco žalobci „amnestovanému sui generis“ tento status přísluší, aniž by si podáním návrhu na pokračování v řízení byl nucen takřkajíc „komplikovat situaci“ (tj. mj. se vystavit riziku uznání viny), by ve svých důsledcích vedla k nedůvodnému zvýhodnění jedné skupiny trestně stíhaných (poškozených) oproti jiným, k čemuž žalovaná právě pro

jejich v zásadě analogické postavení nevidí důvod.

Žalobce se ve svém vyjádření k dovolání ztotožnil se závěry napadeného rozsudku a uvedl, že se proti zastavení svého trestního stíhání v daném případě nemohl nijak bránit. V nyní posuzované věci podle něj nebylo tvrzeno ani prokázáno, že by byl dán některý z důvodů vylučujících právo na náhradu škody.

Nejvyšší soud dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2013 (viz čl. II bod 7. zákona č. 404/2012 Sb.).

Dovolání je přípustné, neboť otázka, zda má právo na náhradu škody ten, proti němuž bylo trestní stíhání zastaveno, neboť tak ve smyslu § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, konkrétně ten, proti němuž bylo zastaveno trestní stíhání z důvodu jeho nepřiměřené délky, nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena (§ 237 o. s. ř.).

Žalobce se v kompenzačním řízení domáhá náhrady služebního příjmu, který mu ušel v důsledku výkonu vazby.

Podle § 9 odst. 1 OdpŠk má právo na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě ten, na němž byla vazba vykonána, jestliže bylo proti němu trestní stíhání zastaveno.

Výjimkou jsou případy uvedené v § 12 OdpŠk, podle kterého právo na náhradu škody nemá ten, a) kdo si vazbu, odsouzení nebo uložení ochranného opatření zavini sám, nebo b) kdo byl zproštěn obžaloby nebo bylo proti němu trestní stíhání zastaveno jen proto, že není za spáchaný trestný čin trestně odpovědný nebo že mu byla udělena milost anebo že trestný čin byl amnestován (odst. 1). Právo na náhradu škody dále nevznikne, pokud a) v řízení nebylo možno pokračovat z důvodů uvedených ve zvláštním předpisu, b) bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno a nastaly účinky zastavení trestního stíhání, c) výrok o zastavení trestního stíhání byl součástí rozhodnutí o narovnání, d) trestní stíhání bylo zastaveno z důvodů uvedených ve zvláštním předpisu (odst. 2).

Důvod, pro který bylo zastaveno trestní stíhání vedené proti žalobci, není výslovně uveden ani v § 12 OdpŠk, ale ani v trestním řádu. Tento důvod zastavení řízení dovedla v některých případech až judikatura, podle níž lze trestní řízení trvající extrémně nepřiměřenou dobu zastavit přímo na základě čl. 6 odst. 1 Úmluvy, eventuálně ve spojení s § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2002, sp. zn. [7 Tz 316/2001](#), a ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. [4 Tz 1/2002](#)). Byť jsou soudy v kompenzačním řízení ohledně důvodu ukončení trestního stíhání rozhodnutím trestního soudu vázány (srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2012, sp. zn. [II. ÚS 2761/11](#)), je na místě podotknout, že výše uvedený výklad trestního řádu a Úmluvy, který vedl trestní soud k zastavení řízení, je spíše ojedinělý a v judikatuře Nejvyššího i Ústavního soudu překonaný (srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 12. 2003, sp. zn. [IV. ÚS 487/03](#), uveřejněné pod č. 26 ve svazku 31 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu, nález Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2006, sp. zn. [I. ÚS 41/03](#), uveřejněný pod č. 10 ve svazku 40 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. [6 Tdo 227/2013](#), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2013, sp. zn. [4 Tz 52/2013](#)). Nejvyšší soud nemínil zpochybňovat postup trestního soudu v dané věci, jen poukazuje na to, že zákonodárce s tímto judikaturou dovozeným důvodem zastavení trestního stíhání zjevně nepočítal, a jeho absenci mezi výjimkami z odpovědnosti státu uvedenými v § 12 OdpŠk tak nelze automaticky interpretovat jako

záměr s cílem odškodnit bez dalšího všechny osoby, proti nimž bylo trestní stíhání zastaveno právě z tohoto důvodu.

Nejvyšší soud proto při hledání odpovědi na otázku, pro jejíž zodpovězení bylo dovolání připuštěno, v prvé řadě vycházel ze smyslu a systematiky zákona č. 82/1998 Sb. Tento právní předpis přiznává odškodnění tomu, proti němuž vedené trestní stíhání bylo zastaveno se závěrem, že trestně stíhaný se trestného činu nedopustil [typicky, je-li nepochybné, že se skutek nestal, není-li trestným činem nebo není-li prokázáno, že skutek spáchal trestně stíhaný (§ 172 odst. 1 písm. a až c/ trestního řádu)]. Naopak v případech, kdy je trestní stíhání zastaveno, ovšem s opačným závěrem, tedy že se trestně stíhaný dopustil protiprávního jednání odpovídajícího skutkové podstatě trestného činu [například v případě podmíněného zastavení se k činu doznal (§ 307 odst. 1 písm. a/ tr. ř.), v případě narovnání prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán (§ 309 odst. 1 písm. a/ tr. ř.)], je náhrada škody vyloučena § 12 odst. 2 písm. b) a c) OdpŠk. V takových případech by bylo poskytnutí náhrady škody v rozporu s dobrými mravy (srov. důvodovou zprávu k návrhu zákona č. 82/1998 Sb.), respektive obecnými principy spravedlnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. [28 Cdo 605/2012](#), který se od projednávané věci liší právě zjištěním, že v něm vystupující žalobci trestný čin spáchali, což v rozporu s názorem žalované diskvalifikuje použitelnost jeho závěrů v této věci).

Otázkou podstatnou pro nyní posuzovanou věc je, zda zákon č. 82/1998 Sb. (s ohledem na jeho účel a výše uvedené principy) přiznává odškodnění i tomu, jehož trestní stíhání bylo zastaveno z důvodu nepřiměřené délky, aniž by byl učiněn závěr o tom, zda daný skutek spáchal či nikoliv.

Blíže principu presumpce nevinu (čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 2 Úmluvy) má jistě interpretace, podle níž by taková osoba měla mít na odškodnění nárok. Nelze však přehlédnout, že takový výklad by v mnoha případech vedl k „odškodnění“ skutečných pachatelů trestných činů, což by odporovalo dobrým mravům i obecnému chápání spravedlnosti. Zřejmě i proto zařadil zákonodárce mezi výjimky z odpovědnosti státu právě takové případy zastavení trestního stíhání, v nichž nebyl učiněn žádný závěr o vině či nevině trestně stíhané osoby – například pokud byl trestný čin amnestován (§ 12 odst. 1 písm. b/ OdpŠk), trestně stíhané osobě byla udělena milost (§ 12 odst. 1 písm. b/ OdpŠk) nebo poškozený vzal zpět svůj souhlas s trestním stíháním (§ 12 odst. 2 písm. a/ OdpŠk). Těmto případům analogicky odpovídá i nyní posuzovaná věc, v níž bylo trestní stíhání žalobce zastaveno, aniž by byl učiněn jakýkoli závěr o jeho vině.

Nepřiznáním odškodnění není v těchto případech podle názoru Nejvyššího soudu zpochybněn princip presumpce nevinu za předpokladu, že trestně stíhanému byla dána možnost domoci se skončení řízení z pro něj příznivějšího důvodu, zejména pokud měl možnost trvat na projednání věci tak, aby dosáhl své plné rehabilitace (v prvé řadě zprošťujícího rozsudku) a na tomto základě posléze i náhrady škody. Pokud žádným takovým prostředkem osoba, jejíž trestní stíhání bylo zastaveno dříve, než byl učiněn jakýkoli závěr o její vině, nedisponuje, je jí tím zabráněno nejen v dosažení plné rehabilitace, ale v případě jinak dostupné analogické aplikace § 12 odst. 1 písm. b) a odst. 2 OdpŠk též náhrady škody.

Ve výše uvedených případech amnestie, milosti i zpětvzetí souhlasu poškozeného toto právo na pokračování věci trestně stíhaný má [§ 11 odst. 3 (s účinností od 1. 1. 2014 odst. 4) tr. ř.], může se tedy i v těchto případech domoci náhrady škody, proto jejich začlenění do § 12 odst. 1 písm. b) a odst. 2 OdpŠk není z tohoto pohledu problematické. Například ve věci rozhodnuté rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2010, sp. zn. [25 Cdo 4239/2007](#), uveřejněným pod č. 19/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, tak nebyla přiznána náhrada škody odsouzenému, na němž byl vykonán trest propadnutí věci na základě rozhodnutí trestního soudu, které bylo zrušeno, neboť nepožádal o pokračování v trestním stíhání, které bylo z důvodu amnestie zastaveno (dále srov. Vojtek, P.: Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 3. vydání. C. H. Beck, Praha

2012, str. 137).

V nyní posuzované věci zastavil soud trestní stíhání pro jeho nepřipustnost podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., tedy proto, že tak stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva (zde Úmluva), kterou je Česká republika vázána. Ustanovení § 11 odst. 3 tr. ř. však v této situaci právo trestně stíhaného na pokračování věci nezaručuje, neboť se výslovně vztahuje pouze na řízení zastavená z důvodu uvedených v § 11 odstavci 1 písm. a), b) nebo i). Nejvyšší soud nepřehlédl, že podle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2002, sp. zn. [7 Tz 316/2001](#), dle § 11 odst. 3 tr. ř. *per analogiam* toto právo náleží trestně stíhanému i v případě zastavení řízení pro nepřiměřenou délku, nicméně, jak již bylo uvedeno výše, jedná se o dnes již překonané rozhodnutí, navíc trestní soud žalobce v tomto smyslu nepoučil, ačkoli pokud měl skutečně za to, že toto právo žalobci náleží, poučovací povinnost měl (§ 11 odst. 3, věta druhá, tr. ř.).

Trestní soud v poučení pouze uvedl, že „v trestním řízení, které bylo zastaveno z některých důvodů uvedených v § 172 odst. 2 tr. ř., se pokračuje, prohlásí-li obžalovaný do tří dnů od doby, kdy mu bylo usnesení oznámeno, že na projednání věci trvá (§ 172 odst. 4 tr. ř.)“. Trestní stíhání ovšem nebylo zastaveno z žádného z fakultativních důvodů uvedených v § 172 odst. 2 tr. ř., právo trvat na pokračování věci žalobci tak nemohlo vzniknout ani na základě § 172 odst. 4 tr. ř. Konečně mu nepříslušelo ani právo podat si stížnost proti usnesení o zastavení řízení, neboť tu podle § 223 odst. 4 tr. ř. může podat pouze státní zástupce. Nesprávné poučení o právu stížnost podat nemůže toto právo založit, neboť nikdo nemůže disponovat více právy, než která mu přiznává zákon (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. [4 Tz 18/2012](#)).

Nezbývá tedy než konstatovat, že žalobce nedisponoval v trestním řízení žádným prostředkem, jehož pomocí by se mohl domoci z jeho pohledu příznivějšího výsledku, který by mu vedle plné rehabilitace zároveň otevřel cestu k náhradě škody v důsledku trestního stíhání mu vzniklé. V tomto (z výše uvedených důvodů) klíčovém ohledu se nyní posuzovaná věc liší od případu zastavení trestního stíhání z důvodu amnestie, jehož podobnost jinak správně dovozuje žalovaná. Z toho důvodu nejsou dány podmínky pro analogickou aplikaci § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk na posuzovaný případ.

Nejvyšší soud tedy dovolání žalované podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.